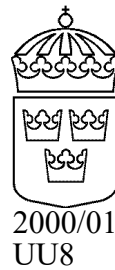

Utrikesutskottets betänkande

2000/01:UU8

Ett ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin

---

Sammanfattning

Utrikesutskottet behandlar i betänkandet regeringens proposition 2000/01:49 avseende ett ramavtal mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

I betänkandet välkomnar utskottet den försvarsindustriella förändringsprocess som inletts i Europa. Utskottet framhåller att försvarsindustrins internationalisering är en förutsättning för att industrikapacitet skall kunna bevaras i Sverige och för att säkra den svenska försvarsmaktens materielförsörjning med bibehållande av vår traditionella militära alliansfrihet och säkerhetspolitiska handlingsfrihet.

Utskottets slutsats är att av såväl säkerhetspolitiska som försvars- och industripolitiska skäl är det av stort värde att Sverige deltar i den omstrukturering som måste äga rum i Europa och föreslår att riksdagen godkänner ramavtalet om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

Försvarsutskottet har till utrikesutskottet överlämnat ett yttrande i ärendet.

Reservationer har på olika punkter i betänkandet avlämnats av Vänsterpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet.

Propositionen

2000/01:49 vari yrkas att riksdagen godkänner ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

Motionerna

2000/01:U6 av Berit Jóhannesson m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att de svenska riktlinjerna för export av krigsmateriel skall utgöra grunden för upprättande av landlistor över godkända exportdestinationer.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör offentliggöra landlistorna över godkända exportdestinationer efter att de antagits av samtliga arbetsländer.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att exporten av gemensamt producerad försvarsmateriel till slutgiltigt destinationsland skall redovisas i regeringens årliga skrivelse till riksdagen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Exportkontrollrådet har rätt att utvärdera de vita listorna innan det tas några slutgiltiga beslut om exportdestinationer och att Exportkontrollrådets beslut därvid skall vara bindande.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör upprätta ett system där Exportkontrollrådet alltid granskar landlistorna en gång till när produktionen är klar och innan försvarsmateriel börjar exporteras.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Exportkontrollrådet har rätt att när som helst efterlysa omprövningar av landlistorna.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall vara undantaget leveranstvång till samarbetspartner i den händelse någon av dem hamnar i konflikt eller krig.

2000/01:U7 av Matz Hammarström m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2000/01:49 Ett ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall ha som mål att samtliga samarbetsländer skall anpassa sina riktlinjer för krigsmaterielexport till det eller de länder som har mest restriktiva riktlinjer, såsom Sverige.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall offentliggöra landlistorna över godkända exportdestinationer.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall redovisa leveranser av gemensamt producerad materiel i den årliga rapporten om vapenexport, oberoende av från vilket land slutprodukten exporteras.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Exportkontrollrådet alltid skall utvärdera landlistorna innan det tas några slutgiltiga beslut om exportdestinationer och därefter ge de svenska förhandlarna ett mandat över vilka länder som kan/inte kan godkännas som exportdestinationer.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall upprätta ett omprövningssystem för exportdestinationer på landlistor, där Exportkontrollrådet alltid skall utvärdera listor innan aktuellt krigsmateriel exporteras.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Exportkontrollrådet alltid skall kunna påkalla omprövningar av landlistor även efter att krigsmateriel börjat exporteras.

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att samarbetsländerna kommer överens om att man fryser exporten till de länder som omprövas medan omprövningen pågår.

2000/01:U8 av Runar Patriksson och Eva Flyborg (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om europeisk och transatlantisk försvarsmateriell samverkan.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en fortsatt restriktiv syn på export av svensk försvarsmateriel.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hantering av tillstånd till försvarsmaterielexport, där svenska produkter ingår till väsentlig del.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen tar initiativ till att förmå främst medlemsstaterna inom EU att bedriva en mer restriktiv försvarsmaterielexportpolitik.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom ramavtalet tar initiativ till att förmå de deltagande staterna att bedriva en mer restriktiv försvarsmaterielexportpolitik.

Ärendets beredning

Utrikesutskottet har erbjudit försvarsutskottet möjlighet att yttra sig över regeringens proposition jämte de motioner som inkommit med anledning av propositionen. Försvarsutskottet har till utrikesutskottet överlämnat yttrande 2000/01:FöU3y. I betänkandet refereras eller citeras försvarsutskottets överväganden.

Utskottet

Propositionen

I propositionen framhåller regeringen att förutsättningarna för den europeiska försvarsindustrin har förändrats i grunden under det senaste årtiondet. En ny säkerhetspolitisk karta har ritats. Inom försvarsindustrin har utvecklingskostnaderna för nya system höjts kraftigt i takt med att den alltmer har utvecklats till en högteknologisk sektor. Samtidigt har de europeiska staterna under 1990-talet minskat sina försvarsutgifter avsevärt. Anslagen för materielanskaffning, forskning och utveckling har minskat. Detta har lett till ett mindre effektivt resursnyttjande och bevarande av viss överkapacitet. Regeringen menar att det har funnits ett starkt tryck att omstrukturera och rationalisera försvarsindustrin och att öka den internationella samverkan för att göra materielförsörjningen mera rationell.

Regeringen konstaterar att försvarsindustriföretagen i Europa har inlett en industriell konsolidering vilken även medfört omfattande förändringar i den svenska försvarsindustrins ägarstruktur. Regeringen har ställt sig bakom dessa förändringar då de förbättrar förutsättningarna att bibehålla prioriterad försvarsindustriell förmåga i Sverige och bidrar till ett ömsesidigt industriellt beroende som ökar försörjningstryggheten i kristider.

Regeringen redovisar vidare som sin uppfattning att målet under det kalla kriget, att ha en inhemsk oberoende försvarsindustri som utvecklar och tillverkar utpräglat svenska lösningar, inte längre är vare sig möjlig att uppnå eller önskvärdt med hänsyn till Sveriges intressen och försvarets behov i det nya säkerhetspolitiska läget.

Regeringen understryker att Sveriges militära alliansfrihet består samtidigt som det ligger i landets säkerhetspolitiska intresse att samverka med andra länder om gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering. Sådan samverkan kan behöva ske även med militära medel, framhåller regeringen i propositionen.

Regeringen finner att det är naturligt att samverka också inom området materielförsörjning med länder med vilka Sverige i övrigt har ett nära säkerhets-samarbete.

Regeringen framhåller vidare i propositionen att ökat europeiskt samarbete behövs för att bevara en konkurrenskraftig försvarsindustri i Europa. Regeringen menar att en livskraftig europeisk industri dessutom har möjlighet att samarbeta med amerikanska företag på lika villkor och därmed utveckla den transatlantiska länken.

Regeringen konstaterar i propositionen att det är ett vitalt säkerhetspolitiskt intresse för ett militärt alliansfritt land som Sverige att omvärlden har tilltro till vår anpassningsförmåga. En hög leveranssäkerhet är av största betydelse, framhåller regeringen.

Vad gäller exportkontrollområdet menar regeringen att varje enskilt industrisamarbete kommer att fordra ett nära samspel mellan berörda regeringar. Detta samspel är så utformat att Sveriges nationella inflytande över exporten kommer att kunna bibehållas, framhåller regeringen. På projektnivå skall Sverige, med de svenska riktlinjerna som grund, tillsammans med övriga berörda parter avgöra hur olika nationella avvägningar skall samverka i en gemensam expertbedömning uttryckt som en landlista för projektet. Regeringen betonar att härvidlag bildar EU:s sedan några år tillämpade uppförandekod för vapenexport en viktig gemensam utgångspunkt för bedömningen av enskilda destinationsländer.

Regeringen anser att kostnader som ramavtalet kan medföra för olika myndigheter under Utrikes- och Försvarsdepartementen skall rymmas inom de beslutade ramarna för de femte och sjätte utgiftsområdena.

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner ramavtalet mellan de avtalslutande parterna om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

I kommittémotion 2000/01:U6 (v) *yrkande 1* konstateras att parterna i ramavtalet skall beakta kriterierna i EU:s uppförandekod för krigsmaterielexport vid utarbetandet av landlistor över godkända mottagarländer av export. Motionärerna menar emellertid att denna kod tolkas olika i olika länder. Detta kan komma att innebära att Sverige behöver anpassa sin exportpolitik till övriga länder, menar motionärerna. De yrkar därför att Sverige bör verka för att de svenska riktlinjerna för export av krigsmateriel skall utgöra grunden för upprättande av landlistor över godkända exportdestinationer.

Vidare framhålls i motionen att det finns en risk för minskad öppenhet i hanteringen av krigsmaterielexporten. Därför anser Vänsterpartiet (*yrkande 2*) att Sverige bör offentliggöra landlistorna över godkända mottagarländer för export efter att de antagits av samtliga samarbetsländer.

Motionärerna anför att det finns frågetecken kring hur export av krigsmateriel som producerats gemensamt under ramavtalet skall redovisas i ländernas årliga rapporter om krigsmaterielexport. Motionärerna befarar att i den svenska skrivelsen kommer endast utförelse av krigsmateriel till samarbetspartner att redovisas, inte till vilket land eller vilka länder som den slutliga produkten exporteras. Vänsterpartiet menar därför i *yrkande 3* att exporten av gemensamt producerad försvarsmateriel till slutligt destinationsland skall redovisas i regeringens årliga skrivelse till riksdagen.

I motionen konstateras att i Sverige finns en parlamentariskt sammansatt kommitté, Exportkontrollrådet, vars synpunkter inhämtas vid särskilt känsliga beslut om utfärdande av exportlicenser. Motionärerna anför att Sverige är unikt på så sätt att parlamentariker ges möjlighet att påverka utfärdandet av exportlicenser men menar att det finns en risk att Exportkontrollrådets inflytande kommer att begränsas vad gäller projekt som ingår under ramavtalet. Därför menar motionärerna i *yrkande 4* att Exportkontrollrådet skall ha rätt att utvärdera landlistorna innan det tas några slutgiltiga beslut om exportdestinationer och att Exportkontrollrådets beslut därvid skall vara bindande.

Om en konflikt inträffar efter det att export beviljats kommer det enligt motionärernas mening att bli svårt att stryka länder från landlistan när de en gång godkänts. Det finns ingen procedur för omprövning eller granskning av listorna inbyggd i avtalet anför motionärerna och menar att detta medför att tillståndsbeviljningen inte alltid blir anpassad till de verkliga förhållandena i mottagarlandet vid exporttillfället. Motionärerna menar att konflikter kan växa fram mycket hastigt och resultera i krig med förluster av människoliv. I *yrkande 5* anføres därför att Sverige bör upprätta ett system där Exportkontrollrådet alltid granskar landslistorna en gång till när produktionen är klar och innan försvarsmateriel börjar exporteras.

I *yrkande 6* anføres även att Exportkontrollrådet skall ha rätt att när som helst efterlysa omprövningar av landlistorna.

Motionärerna konstaterar att i ramavtalet åtar sig parterna att söka åstadkomma en obehindrad överföring av försvarsmaterial mellan sig. Avtalet innehåller även åtaganden om leveranssäkerhet mellan de avtalsslutande parterna. I motionen anføres att om ett samarbetsland blir angripet blir Sverige

leveransskyldigt, om samarbetsprojekt finns, när det gäller vissa typer av krigsmateriel. Eftersom Sverige är det enda land av parterna som inte är med i Nato skulle en sådan situation innebära ett avsteg från den svenska neutralitetspolitiken, menar motionärerna. Vänsterpartiet anser därför i *yrkande 7* att Sverige skall vara undantaget från leveranstvång till samarbetspartner som befinner sig i konflikt eller krig.

Miljöpartiet yrkar i partimotion 2000/01:U7 *yrkande 1* att riksdagen avslår regeringens proposition om att anta ramavtalet. Motionärerna menar att den proposition som regeringen lagt fram ökat Miljöpartiets oro för att svensk vapenexportpolitik kommer att liberaliseras med följden att svenskt krigsmateriel i större utsträckning än tidigare hamnar i krigförande länder och i diktaturer.

I samma motion *yrkande 2* anförs att Sverige skall ha som mål att samtliga samarbetsländer skall anpassa sina riktlinjer för krigsmaterielexport till det eller de länder som har mest restriktiva riktlinjer, såsom Sverige. Miljöpartiet anser att den största risken med avtalet är att den svenska vapenexportpolitiken kommer att luckras upp och att länder som tidigare aldrig varit godkända för export kommer att öppnas eftersom övriga länder enligt motionärerna har en mer liberal politik på området.

I *yrkande 3* begärs att Sverige skall offentliggöra landlistorna över godkända exportdestinationer. Motionärerna befarar att insyn och öppenhet inom politikområdet kommer att försämrats och menar att det inte finns något explicit i avtalet om att landlistorna skulle vara hemliga. De menar att riksdagen utan att bryta mot avtalstexten skulle kunna besluta om att listorna skall offentliggöras.

I *yrkande 4* anförs att Sverige skall redovisa leveranser av gemensamt producerad materiel i den årliga rapporten om vapenexport, oberoende av från vilket land slutprodukten exporteras. Det finns en risk, menar motionärerna, att enbart leveranser av de svenska komponenterna till samarbetsländerna redovisas i regeringens årliga skrivelse till riksdagen. Det skulle medföra att slutlig export av den gemensamt producerade produkten endast redovisas i det land varifrån den färdiga produkten exporteras.

Motionärerna menar i *yrkande 5* att Exportkontrollrådet alltid skall utvärdera landlistorna innan det tas några slutgiltiga beslut om exportdestinationer och därefter ge de svenska förhandlarna ett mandat över vilka länder som kan respektive inte kan godkännas som exportdestinationer. I motionen anförs i *yrkande 6* att Sverige skall upprätta ett omprövningssystem för exportdestinationer, där Exportkontrollrådet alltid skall utvärdera listor innan aktuellt krigsmateriel exporteras. I *yrkande 7* anförs att Exportkontrollrådet alltid skall kunna påkalla omprövningar av landlistor även efter det att krigsmateriel börjat exporteras.

Sverige bör vidare verka för att samarbetsländerna kommer överens om att man fryser exporten till de länder som omprövas medan omprövningen pågår, anför motionärerna i *yrkande 8*.

I kommittémotion 2000/01:U8 (*fp*) *yrkande 1* begärs ett riksdagens tillkännagivande av vad som i motionen anförs om transatlantisk försvarsmateriell samverkan. Motionärerna menar att även om den svenska försvarsindustrin

håller på att omstruktureras till att i hög utsträckning bli en del av en europeisk industri får denna utveckling inte stå i motsatsställning till att svensk försvarsindustri på egen hand också framgent kan finna samarbetspartner inom amerikansk försvarsindustri.

I *yrkande 2* anser motionärerna att en fortsatt restriktiv syn på export av svensk försvarsmateriel bör råda. Folkpartiet menar att de svenska restriktiva reglerna skall gälla även inom ramen för det nu ingångna ramavtalet och anför att detta bör gälla alla exportprojekt där svenska komponenter ingår till väsentlig del.

Vad gäller hanteringen av tillstånd till försvarsmaterielexport menar motionärerna i *yrkande 3* att den svenska Exportkontrollnämnden alltid skall ges möjlighet att komma in så tidigt i hanteringen av ärenden med svenska komponenter att den kan få ett reellt inflytande över bl.a. urvalet av länder.

Motionärerna vill även att andra stater ansluter sig till en så restriktiv hållning som möjligt i överensstämmelse med de svenska reglerna och kriterierna. I *yrkande 4* anføres att regeringen bör ta initiativ till att förmå främst medlemsstaterna inom EU att bedriva en mer restriktiv försvarsmaterielpolitik, och i *yrkande 5* anføres att regeringen inom ramavtalet bör ta initiativ till att förmå de avtalsslutande staterna att bedriva en mer restriktiv försvarsmaterielpolitik.

Utskottets överväganden

Utrikesutskottet vill inledningsvis framhålla att försvarsindustrins internationalisering är en förutsättning för att Sverige skall kunna bibehålla industrikapacitet i landet och säkra försvarsmaktens materieförsörjning på den militära alliansfrihetens grund. Avtalet ger också de bästa förutsättningarna för en ekonomiskt sund försvarsindustri, vilket är av vikt för att säkra en effektiv användning av försvarets resurser för materielanskaffning. Utskottet menar vidare att ramavtalssamarbetet kommer att underlätta och påskynda avvecklingen av den betydande överkapacitet som föreligger i europeisk försvarsindustri. Eftersom överkapaciteten har en exportdrivande effekt bedömer utskottet detta som ett viktigt positivt resultat av processen.

Utskottet vill vidare anföra att om Sverige inte inleder ett närmare samarbete med viktigare producentländer i Europa kommer kontrollen över försvarsindustrins verksamhet på sikt att urholkas. Produktionen av nästa generation materiel kan komma att förläggas till de länder som har den mest tilltalande exportsynen ur industrins perspektiv. En konkurrenssituation kan då uppstå mellan olika länder, med en press nedåt på exportkontrollkraven som möjlig följd.

Utskottet vill understryka att det avtal som nu har slutits mellan de sex ramavtalsparterna neutraliserar exportkontrollen som lokaliseringpåverkande faktor och ger dessutom goda förutsättningar för en ansvarsfull exportkontrollpolitik, som inte kommer att vara utpräglad nationell till sin karaktär. Ramavtalet förväntas på sikt omfatta en betydande del av den samlade exporten från EU. Enligt utskottets bedömning får Sverige genom sitt deltagande en insyn i – och möjlighet att påverka – exporten från Europa på ett sätt som aldrig tidigare har varit möjligt.

Vidare konstaterar utskottet att den nationella exportkontrollen bibehålls för de produkter som svensk försvarsindustri hittills utvecklat och marknadsfört på export. Ramavtalet avser i första hand framtida produkter, dvs. utvecklingen av nästa generation försvarsmateriel till den svenska försvarsmakten.

Utrikesutskottet ser som en förutsättning att avtalet är förenligt med nu gällande svenska exportkontrollregelverk och att kontrollen av de produkter som läggs under ramavtalet kommer att utövas genom det svenska regelverket.

Försvarsutskottet anför i sitt yttrande 2000/01:FöU3y bl.a. följande med anledning av regeringens proposition:

Försvarsutskottet har vid flera tillfällen under de senaste åren haft anledning att behandla frågor som rör den svenska försvarsindustrins omstrukturering och internationalisering. Utskottet delade således i maj 1999, i den s.k. kontrollstationen, regeringens bedömning att den framtida industriella förmågan i väsentlig omfattning kommer att behöva baseras på ömsesidiga industriella beroenden och på ett ökat mellanstatligt samarbete (bet. 1998/99:FöU5 s. 62).

Utskottet återkom till frågan under våren 2000 och framhöll då att det, liksom regeringen, ansåg att en internationellt väl integrerad försvarsindustri bidrar till att säkerställa en oberoende och för våra behov anpassad materieförsörjning. Svensk försvarsindustris framtida möjligheter bygger på att den har en internationellt intressant kompetens och att den kan utveckla och producera ömsesidigt efterfrågade materielsystem och komponenter. Utskottet sade sig vidare dela regeringens bedömning att mellanstatlig samverkan och ömsesidiga beroenden ytterligare behöver utvecklas för att uppnå tillräcklig säkerhet i den framtida materiel- och kompetensförsörjningen. Svenskt deltagande i internationell samutveckling borde främst ske i system som ingår i det svenska försvarets behov eller där sådan utveckling bidrar till att viktiga kompetensområden kan vidmakthållas inom landet. Den svenska försvarsindustrin bör, sade utskottet, aktivt delta i såväl nationell som internationell omstrukturering. Vidare sades stödet till svensk försvarsindustris exportansträngningar ha fortsatt stor betydelse (bet. 1999/2000:FöU2 s. 176).

Utskottet har vid tre tillfällen – i juni 1998 samt i maj och oktober 1999 – av representanter för Regeringskansliet orienterats om det pågående arbetet med det nu aktuella ramavtalet för att underlätta omstruktureringen av europeisk försvarsindustri. Härutöver har också utrikes- och näringsutskotten orienterats. Försvarsministern har lämnat information i kammaren.

Regeringen anför i proposition 2000/01:49 att en säker materieförsörjning är nödvändig för att upprätthålla trovärdigheten för Försvarsmaktens förmåga att kunna anpassas till nya hot och risker. Utskottet ansluter sig till den bedömningen. Utskottet delar även regeringens bedömning att det är både önskvärt och nödvändigt att våra materieförsörjningsbehov tryggas genom internationellt samarbete med dem som vi i övrigt har ett nära säkerhetssamarbete med. Internationellt samarbete och utveckling av ömsesidiga beroenden är nämligen förutsättningar för att vi skall kunna behålla försvarsindustriell kompetens inom nyckelområden och kunna säkra Försvarsmaktens materieförsörjning med behållen trovärdighet för vår säkerhetspolitiska linje.

Utskottet konstaterar att regeringen i propositionen (s. 29) uppger att hänsyn tagits till Sveriges säkerhetspolitiska linje i förhandlingarna om det nu aktuella ramavtalet.

Utskottet konstaterar vidare att regeringen betonar (s. 30) att förhandlingsresultatet på det exportpolitiska området är fullt ut förenligt med det svenska regelverket och att all utförsel från Sverige skall ske på grundval av licenser som utfärdas i enlighet med svensk lag under den grad av offentlig insyn som råder i dag. Ett viktigt moment inför utfärdandet av sådana licenser är att Sverige infordrar slutanvändaråtaganden som svarar mot licensernas omfattning.

Utskottet konstaterar slutligen att regeringen särskilt framhåller (s. 35) att reglerna för utrikessekretess, försvarssekretess och kommersiell sekretess (2 kap. 1 och 2 §§ samt 8 kap. sekretesslagen 1980:100) är tillräckliga för att Sverige skall kunna uppfylla ramavtalets krav på sekretess.

I motion 2000/01:U6 (v) yrkande 1 yrkas att Sverige bör verka för att de svenska riktlinjerna för export av krigsmateriel skall utgöra grunden för upprättande av landlistor över godkända exportdestinationer. I motion 2000/01:U7 (mp) yrkande 2 anføres att Sverige skall ha som mål att samtliga samarbetsländer skall anpassa sina riktlinjer för krigsmaterielexport till det eller de länder som har mest restriktiva riktlinjer, såsom Sverige. I motion 2000/01:U8 (fp) yrkande 2 begärs ett riksdagens tillkännagivande om vad som i motionen anförts om en fortsatt restriktiv syn på export av svensk försvarsmateriel. I samma motion yrkande 5 anføres att regeringen inom ramavtalet bör ta initiativ till att förmå de deltagande staterna att bedriva en mer restriktiv försvarsmaterielexportpolitik.

Försvarsutskottet framhåller i sitt yttrande 2000/01:FöU3y att ramavtalet ger utrymme för en fortsatt restriktiv syn på export av svensk försvarsmateriel.

Utrikesutskottet vill inledningsvis i denna del påminna om det svenska regelverket på området. Dessa riktlinjer för krigsmaterielexport och annan utlandssamverkan enligt krigsmateriellagen, som utskottet ställt sig bakom i sitt betänkande 1992/93:UU1 Krigsmaterielexport (prop. 1991/92:174, rskr. 1992/93:61), innehåller tre kriterier som måste vara uppfyllda för att tillstånd till utförsel av krigsmateriel skall vara möjlig.

Utförsel skall för det första inte beviljas om det skulle strida mot internationell överenskommelse som Sverige har biträtt, mot beslut av FN:s säkerhetsråd eller mot folkrättsliga regler om export från neutral stat under krig. Dessa punkter utgör ovillkorliga hinder för export om de skulle föreligga.

För det andra bör utförsel ej lämnas om det avser stat där omfattande och grova kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer.

Det tredje kriteriet är att utförseltillstånd ej bör beviljas om det avser stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter.

Vidare stipuleras i riktlinjerna för tillämpning av krigsmateriellagen att tillstånd endast får avse stat, statlig myndighet eller av staten auktoriserad mottagare. Vid utförsel av materiel bör ett slutanvändarintyg eller ett intyg om egen tillverkning (bearbetningsintyg) föreligga. En stat som trots åtagande gentemot den svenska regeringen har tillåtit eller underlåtit att förhindra vidareexport av svensk krigsmateriel skall i princip inte komma i

fråga som mottagare av sådan material från Sverige så länge omständigheterna kvarstår.

När det gäller avtal med utländsk part om gemensam utveckling eller tillverkning av krigsmateriel skall tillståndsbedömningen utgå från de angivna grundläggande kriterierna. Utförsel till samarbetslandet, som följer av avtalet, bör enligt riktlinjerna medges om inte ovillkorligt hinder uppstår.

Utrikesutskottets bedömning är att de svenska riktlinjerna ej behöver ändras till följd av ramavtalet. Utskottet menar således att de svenska reglerna även fortsättningsvis skall gälla och konstaterar att detta även ingår i avtalet. Utskottet bedömer vidare att de svenska riktlinjerna kommer att kunna tillämpas fullt ut på samarbetsprojekten under ramavtalet.

Utskottet kan även i denna del konstatera att Sverige genom samarbetet inom ramavtalet kommer att få insyn i och möjlighet att påverka betydligt större exportvolymerna än de som i dag går ifrån Sverige. Utskottet menar att den möjligheten bör tillvaratas för att göra Sveriges syn på export gällande i så hög utsträckning som möjligt. Utskottet vill framhålla att förhandlingarna kring landlistor i första hand erbjuder tillfällen för sådan påverkan, men utskottet menar även att möjligheter att föra mer principiella diskussioner om förhållningssätt visavi en problematisk region eller destination bör tas till vara inom samarbetets ram.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna *U6 (v) yrkande 1*, *U7 (mp) yrkande 2* samt *U8 (fp) yrkandena 2 och 5* kan besvaras.

I motion *U8 (fp)* anförts vidare i *yrkande 4* att regeringen bör ta initiativ till att förmå främst medlemsstaterna inom EU att bedriva en mer restriktiv försvarsmaterielpolitik.

Utrikesutskottet noterar att exportkontrollbedömningar enligt ramavtalet skall beakta kriterierna i EU:s uppförandekod. Dessa ger uttryck för en restriktiv grundsyn menar utskottet. Varje land vars industri deltar i ett projekt har en vetorätt då listor med exportdestinationer för produkten upprättas eller ses över. Detta ger enligt utskottets bedömning goda förutsättningar för Sverige att vidmakthålla en restriktiv syn när riktlinjerna anger att så bör ske, dvs. i projekt med stort svenskt innehåll.

Utrikesutskottet konstaterar att intresset för ramavtalet är stort bland övriga medlemsstater i EU. Möjligheten av en senare utvidgning av deltagarkretsen i ramavtalet, och ett mer samstämmigt agerande av ramavtalets parter i den löpande diskussionen om exportkontrollpolitik med andra EU-medlemmar inom ramen för EU:s uppförandekod, ger enligt utskottets mening goda förutsättningar att påverka även medlemsstater utanför ramavtalet i riktning mot större restriktivitet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion *U8 (fp) yrkande 4* kan besvaras.

I motionerna *U6 (v) yrkande 2* och *U7 (mp) yrkande 3* anförts att Sverige bör offentliggöra landlistorna över godkända mottagarländer för export efter att de antagits av samtliga samarbetsländer.

Utrikesutskottet konstaterar att landlistor av det slag som det här är fråga om förekommer sedan tidigare i exportkontrollen, t.ex. i samband med li-

censavtal. Sådana listor omfattas i regel av kommersiell sekretess och utrikessekretess och är ej offentliga handlingar. De listor som upprättas inom ramavtalet kommer att bedömas på samma grunder som dagens listor, dvs. enligt de allmänt gällande bestämmelserna i sekretesslagen (SFS 1980:100).

Utskottet anser att det i sammanhanget är viktigt att understryka att den kompletterande öppenhetsåtgärd som Exportkontrollrådets fulla insyn i licensärenden utgör även kommer att gälla exportprovningar under ramavtalet.

Utskottet vill vidare framhålla att riktlinjen på området bör vara så stor offentlighet som möjligt med respekt för vad som parterna i ramavtalet överenskommer.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motionerna 2000/01:U6 (v) yrkande 2 och U7 (mp) yrkande 3.

Vänsterpartiet menar i motion U6 (v) yrkande 3 att exporten av gemensamt producerad försvarsmateriel till slutgiltigt destinationsland skall redovisas i regeringens årliga skrivelse till riksdagen.

Miljöpartiet framför ett liknande yrkande i motion U7 (mp) yrkande 4 och menar att Sverige skall redovisa leveranser av gemensamt producerad materiel i den årliga rapporten om vapenexport, oberoende av från vilket land slutprodukten exporteras.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det ej är lämpligt att offentliggöra information om ett samarbetsprojekt när annat berört land inom projektet ej gör detta. På detta område skulle det vara att föredra att en samsyn råder mellan samarbetsländerna, och utskottet ser därför positivt på att regeringen avser att ta initiativ till en diskussion med övriga ramavtalsparter för att se om förutsättningar föreligger för en samordnad rapportering av ramavtalsprojekt i de olika offentliga nationella rapporterna.

Utskottet har vidare erfärut att regeringen kommer att verka för en meningsfull statistikredovisning på europeisk nivå. Utskottet ser positivt på regeringens ansträngningar härvidlag.

I övrigt anser utskottet att de svenska reglerna på området skall gälla. Utskottet menar därvid att den årliga skrivelsen till riksdagen i framtiden bör innehålla en del som redovisar samarbetsprojekten under ramavtalet.

Utrikesutskottet har vidare inhämtat att export från Sverige kommer att redovisas av regeringen som hittills i den årliga riksdagsskrivelsen, som då även kommer att täcka den export som sker på grundval av ramavtalet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna U6 (v) yrkande 3 och U7 (mp) yrkande 4 kan besvaras.

I motion U6 (v) yrkande 4 menar motionärerna att Exportkontrollrådet skall ha rätt att utvärdera landlistorna innan det tas några slutgiltiga beslut om exportdestinationer och att Exportkontrollrådets beslut därvid skall vara bindande. I motion U7 (mp) yrkande 5 anförs att Exportkontrollrådet alltid skall utvärdera landlistorna innan det tas några slutgiltiga beslut om exportdestinationer och därefter ge de svenska förhandlarna ett mandat över vilka länder som kan/inte kan godkännas som exportdestinationer. Vad gäller hanteringen av tillstånd till försvarsmaterielexport menar motionärerna bakom motion U8 (fp) yrkande 3 att den svenska Exportkontrollnämnden

alltid skall ges möjlighet att komma in så tidigt i hanteringen av ärenden med svenska komponenter att den kan få ett reellt inflytande över bl.a. urvalet av länder.

Det är utskottets mening att en oförändrad tillämpning av det svenska regelverket fordrar att Exportkontrollrådet hörs innan en landlista förhandlas och att rådets utlåtande utgör en viktig grund för den svenska förhandlingsinstruktionen. Exportkontrollrådet fattar i dag inga bindande beslut. Det kommer även i fortsättningen att ha en rådgivande karaktär, men, liksom hittills, i praktiken ett mycket starkt inflytande över enskilda ärenden, Utskottet utgår från att regeringens strävan förblir att bibehålla ett brett partipolitiskt stöd för den förda exportpolitiken samt att Exportkontrollrådet fortsätter att verka på samma sätt som tidigare.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motionerna *U6 (v) yrkande 4* och *U7 (mp) yrkande 5*. Utskottet anser att motion *U8 (fp) yrkande 3* kan besvaras med vad utskottet anför.

I motion *U6 (v) yrkande 5* anføres att Exportkontrollrådet alltid skall granska landlistorna en gång till när produktionen är klar och innan försvarsmateriel börjar exporteras. Ett liknande krav framförs i motion *U7 (mp) yrkande 6* där motionärerna anför att Sverige skall upprätta ett omprövningssystem för exportdestinationer, enligt vilket Exportkontrollrådet alltid skall utvärdera listor innan aktuellt krigsmateriel exporteras.

Utrikesutskottet kan konstatera att de rutiner och procedurer som används i det svenska regelverket stämmer väl överens med ramavtalets bestämmelser. Liksom vid prövningen av svenska ärenden kan Exportkontrollrådet återkomma till ett tidigare behandlat ärende, i det här fallet en landlista, om förutsättningarna för den ursprungliga prövningen ändrats på ett betydelsefullt sätt.

Utskottet noterar vidare att det i det svenska regelverket betraktas som olämpligt att regelmässigt överpröva tidigare lämnade förhandsbesked i ett slutskede, då export precis skall äga rum. En förändrad slutsats i detta skede kan ge upphov till stor förtroendeskada både för Sverige som nation och för den berörda industrin. Strävan är i stället att uppmärksamma förändringar så tidigt som möjligt och att i samband därmed genomföra en förnyad prövning om skäl föreligger. Utskottet finner en sådan ordning tillfredsställande och menar att det är tillräckligt med ett grundläggande beslut.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motionerna *U6 (v) yrkande 5* och *U7 (mp) yrkande 6*.

I motionerna *U6 (v) yrkande 6* och *U7 (mp) yrkande 7* anføres att Exportkontrollrådet alltid skall kunna påkalla omprövningar av landlistor även efter att krigsmateriel börjat exporteras.

I denna del konstaterar utrikesutskottet att varje land, enligt ramavtalets artikel 13.3.b, har rätt att begära en omprövning när man bedömer att omständigheterna motiverar det. Avtalets formulering om ”endast vid betydande förändringar...” återspeglar en praxis som tillämpas generellt, även i Sverige. Vid försvarsmaterielexport, som präglas av långsiktighet och har starka säkerhetspolitiska implikationer för mottagaren, strävar exporterande land

normalt efter att inte reagera alltför hastigt på en begynnande negativ förändring i ett mottagarland. Man vill vara säker på att förändringen inte är av tillfällig art. På samma sätt reagerar man inte förhastat på en förbättring, utan avvaktar med export ganska länge för att vara säker på att det är fråga om en varaktig förbättring. Utrikesutskottet finner denna ordning tillfyllest.

Utrikesutskottet menar dock att regeringen bör utnyttja ramavtalets bestämmelser för att begära omprövning när omständigheterna motiverar det. Utskottet vill understryka att Exportkontrollrådet har en roll att spela även i sådana sammanhang.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna *U6 (v) yrkande 6* och *U7 (mp) yrkande 7* kan besvaras.

Motionärerna bakom motion *U7 (mp) yrkande 8* menar att Sverige skall verka för att samarbetsländerna kommer överens om att exporten till aktuellt mottagarland fryses medan en omprövning pågår.

Utrikesutskottet kan konstatera vad gäller denna fråga att ramavtalet ger en möjlighet (jfr artikel 13.3.b) för varje part som deltar i ett program eller projekt att påkalla ett moratorium för export av den aktuella produkten till en ifrågasatt destination så länge som konsultationer pågår. Utskottet utgår från att regeringen kommer att utnyttja denna möjlighet för att export som bedöms olämplig inte skall komma till stånd under en konsultationsfas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion *U7 (mp) yrkande 8* kan besvaras.

Motionärerna bakom motion *U6 (v) yrkande 7* menar att Sverige skall vara undantaget leveranstväng till samarbetspartner i den händelse någon av dem hamnar i konflikt eller krig.

Utrikesutskottet vill framhålla att regeringen har haft som målsättning för Sverige att genom ramavtalet förstärka förutsättningarna för fortsatta leveranser till vårt eget land om vi skulle hamna i konflikt eller krig. Utrikesutskottet ser positivt på detta. Utskottet menar att avtalet väsentligt förbättrar förutsättningarna för att trygga materieförsörjningen, såväl i fredstid som i nödläge, kris eller krig. Utskottet menar att en säker materieförsörjning är nödvändig för att upprätthålla trovärdigheten för Försvarmaktens förmåga att kunna anpassas till nya hot och risker som kan uppstå. Utskottet vill understryka att det för ett militärt alliansfritt land som Sverige är ett vitalt säkerhetspolitiskt intresse att omvärlden har tilltro till landets anpassningsförmåga och därmed till Sveriges förmåga att med egna militära resurser försvara landet.

Utskottet noterar att regeringen i propositionen framhåller att det i förhandlingarna har tagits hänsyn till Sveriges säkerhetspolitiska linje, såsom den har definierats av riksdagen. Enligt vad regeringen redovisar i propositionen har parterna enats om att utforma avtalet så att Sverige, om vi så skulle välja, kan förklara sig neutralt och avböja förslag om åtgärder som skulle strida mot en sådan förklaring.

Utrikesutskottet kan således konstatera att ramavtalet inte uppställer några hinder för Sverige att ensidigt utfärda en neutralitetsförklaring. Sverige är under sådana omständigheter fritt att avböja sådana åtgärder som skulle

strida mot Haagkonventionernas bestämmelser om neutral stats skyldigheter i krig.

Dessa bestämmelser utesluter enbart aktuell stat från att leverera försvarsmateriel ur egna förråd till krigförande parter medan andra rättssubjekt däremot kan göra detta. Därmed utesluts inte industrileveranser. Dessa kan dock inte fortsätta om en situation uppstår där en avtalspart blir föremål för sanktionsbeslut fattat av FN:s säkerhetsråd.

Det är utskottets bedömning att leveranser från svensk industri till samarbetsland som befinner sig i konflikt och som inte är föremål för internationellt sanktionsbeslut inte står i strid med den svenska lagstiftningens och riktlinjernas särskilda bestämmelser vid samarbetsavtal. Enligt dessa särskilda bestämmelser bör utförelse till ett samarbetsland medges om inte ovillkorliga hinder uppstår. Enligt riktlinjerna utgör ovillkorliga hinder bl.a. att utförelse eller utlandssamverkan enligt krigsmateriellagen skulle strida mot beslut av FN:s säkerhetsråd.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion *U6 (v) yrkande 7* kan besvaras.

I motion *U8 (fp) yrkande 1* menar motionärerna att även om den svenska försvarsindustrin håller på att omstruktureras till att i hög utsträckning bli en del av en europeisk industri får denna utveckling inte stå i motsatsställning till att svensk försvarsindustri på egen hand också framgent kan finna samarbetspartner inom amerikansk försvarsindustri.

Försvarsutskottet menar i sitt yttrande 2000/01:FöU3y att det framförhandlade ramavtalet ger utrymme för en livskraftig europeisk försvarsindustri som kan samarbeta med amerikanska företag på lika villkor och därmed utveckla den transatlantiska länken.

Utrikesutskottet kan inledningsvis i denna del konstatera att inget i ramavtalet begränsar svensk industri att endast söka samarbete med de andra avtalsparternas industri.

Utskottet noterar även att regeringen tydligt har angivit sin inställning till transatlantiskt samarbete i tidigare sammanhang. I propositionen Totalförsvar i förnyelse (prop. 1996/97:4) konstateras att regeringen ansluter sig till den bedömning som Försvarsberedningen framförde i sitt betänkande (Ds 1996:51) om att Sverige borde ingå i WEAG. Regeringen framförde vidare i samma proposition att materielförsörjningen i allt högre utsträckning bör ske i nära samarbete med andra europeiska länder och med USA. I propositionen Förändrad omvärld – omdanad försvar (prop. 1998/99:74) informerade regeringen om att Sverige hösten 1997 blev observatör i WEAG.

Regeringen framförde även i samma proposition att Frankrike, Storbritannien, Tyskland och USA när det gäller samarbetet inom huvuddelen av våra inhemska teknologiområden intar en särställning. Vidare betonades i propositionen att det europeiska samarbetet bör bedrivas så att det inte inverkar menligt på de transatlantiska relationerna.

I propositionen Det nya försvaret (1999/2000:30) informerar regeringen om att ett arbete bedrivs inom WEAG som syftar till att medge observatörer medlemskap. Förutsättningarna för detta arbete styrs i det längre perspektivet av den övergripande processen att förbättra krishanteringsförmågan i EU

genom att överföra vissa funktioner från VEU, däribland samarbetet på försvarsmaterielområdet. Regeringen konstaterar vidare i denna proposition att komplexiteten och omfattningen av materieförsörjningen till det svenska försvaret ställer krav på tekniköverföring från övriga Europa och USA.

Regeringens beslut att ansöka om medlemskap i WEAG föregicks under våren 2000 av dels information av försvarsministern i utrikesutskottet och försvarsutskottet, dels information från regeringen i kammaren.

I föreliggande proposition, 2000/01:49 (s. 6), anför regeringen bl.a. följande:

Ökat europeiskt samarbete behövs för att bevara en konkurrenskraftig försvarsindustri i Europa. Detta har betydelse för vår säkerhetspolitiska handlingsfrihet. Alternativet är ett ensidigt beroende av import från framförallt USA. En livskraftig europeisk industri har däremot möjlighet att samarbeta med amerikanska företag på lika villkor och därmed utveckla den transatlantiska länken.

Utrikesutskottet delar dessa bedömningar.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion *U8 (fp) yrkande 1* kan besvaras.

I motion *U7 (mp) yrkande 1* anføres att riksdagen bör avslå regeringens proposition 2000/01:49 om ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

Försvarsutskottet anför följande i sitt yttrande 2000/01:FöU3y:

Utskottet anser att det av regeringen presenterade ramavtalet är följdriktigt med hänsyn till aktuella ställningstaganden och uttalanden av riksdagen i frågan om svensk försvarsindustris omstrukturering och internationalisering. Riksdagen har successivt informerats om arbetet med avtalet i sexnationsgruppen. Utskottet förordar därför att *riksdagen godkänner* ramavtalet och samtidigt *avslår motion U7 (mp) förslag 1*, som förordar avslag på propositionen.

Utrikesutskottet delar försvarsutskottets bedömning och välkomnar den försvarsindustriella förändringsprocess som inletts i Europa. Det är utskottets mening att försvarsindustrins internationalisering är en förutsättning för att industrikapacitet skall kunna bevaras i Sverige och säkra den svenska försvarsmaktens materieförsörjning med bibehållande av vår traditionella militära alliansfrihet. Utskottet vill även framhålla att internationellt samarbete ger goda förutsättningar för en ekonomiskt effektiv försvarsindustri, vilket inte minst är viktigt för att tillse att försvarets resurser räcker så långt som möjligt. Det är vidare utskottets bedömning att europeiskt försvarsindustri-samarbete kommer att underlättas och påskynda avvecklingen av den exportdrivande överkapacitet som i dag föreligger i europeisk försvarsindustri. Utskottet manar att av såväl säkerhetspolitiska som försvars- och industripolitiska skäl är det följaktligen av stort värde att Sverige deltar i den omstrukturering som måste äga rum i Europa.

Utrikesutskottet avstyrker därmed motion *U7 (mp) yrkande 1* samt *tillstyrker propositionens yrkande* om godkännande av ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

2000/01:UU8

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *Sveriges politik vad gäller krigsmaterielexport* att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U6 yrkande 1, 2000/01:U7 yrkande 2 samt 2000/01:U8 yrkandena 2 och 5 besvarade med vad utskottet anfört,

res. 1 (fp)

2. beträffande *EU:s politik vad gäller krigsmaterielexport* att riksdagen förklarar motion 2000/01:U8 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört,

3. beträffande *offentliggörande av landlistor* att riksdagen avslår motionerna 2000/01:U6 yrkande 2 och 2000/01:U7 yrkande 3,

res. 2 (v, fp, mp)

4. beträffande *redovisning av export* att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U6 yrkande 3 och 2000/01:U7 yrkande 4 besvarade med vad utskottet anfört,

5. beträffande *Exportkontrollrådets granskning* att riksdagen med avslag på motionerna 2000/01:U6 yrkande 4 och 2000/01:U7 yrkande 5 förklarar motion 2000/01:U8 yrkande 3 besvarad med vad utskottet anfört,

6. beträffande *omprövning av Exportkontrollrådet* att riksdagen avslår motionerna 2000/01:U6 yrkande 5 och 2000/01:U7 yrkande 6,

res. 3 (v, mp)

7. beträffande *omprövning av landlistor* att riksdagen förklarar motionerna 2000/01:U6 yrkande 6 och 2000/01:U7 yrkande 7 besvarade med vad utskottet anfört,

8. beträffande *frysning av export under omprövning* att riksdagen förklarar motion 2000/01:U7 yrkande 8 besvarad med vad utskottet anfört,

9. beträffande *leveranstvång* att riksdagen förklarar motion 2000/01:U6 yrkande 7 besvarad med vad utskottet anfört,

10. beträffande *transatlantiskt samarbete* att riksdagen förklarar motion 2000/01:U8 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört,

res. 4 (fp)

11. beträffande ramavtal mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin
att riksdagen med avslag på motion 2000/01:U7 yrkande 1 och med bifall till proposition 2000/01:49 godkänner ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

res. 5 (v, mp)

Stockholm den 20 mars 2001

På utrikesutskottets vägnar

Viola Furubjelke

I beslutet har deltagit: Viola Furubjelke (s), Göran Lennmarker (m), Berndt Ekholm (s), Lars Ohly (v), Holger Gustafsson (kd), Bertil Persson (m), Carina Hägg (s), Liselotte Wågö (m), Agneta Brendt (s), Marianne Jönsson (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Ahlqvist (s) och Karin Enström (m).

Reservationer

1. Sveriges politik vad gäller krigsmaterielexport (mom. 1)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med ”Utrikesutskottets bedömning” och slutar med ”kan besvaras” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att det finns en uppenbar risk att ett institutionaliserat europeiskt försvarsmaterielsamarbete kommer att medföra att svensk exportpolitik i praktiken anpassas till mindre restriktiv praxis i andra samarbetsländer, även om detta inte är något formellt krav inom ramavtalet. Utskottet anser att regeringen har en benägenhet att i olika sammanhang med hjälp av europeiskt samarbete glida in i en praxis, som skulle vara svår att försvara på hemmaplan. Det nu föreslagna samarbetet bör enligt utskottets uppfattning därför knytas till en fortsatt restriktiv syn på export av svensk försvarsmateriel samt till att den svenska regeringen verkar för att denna syn får genomslag också hos övriga i ramavtalet deltagande stater.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion U8 (fp) yrkandena 2 och 5. Motionerna U6 (v) yrkande 1 och U7 (mp) yrkande 2 kan besvaras med vad utskottet anför.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *Sveriges politik vad gäller krigsmaterielexport* att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U8 yrkandena 2 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför samt förklarar motionerna 2000/01:U6 yrkande 1 och 2000/01:U7 yrkande 2 besvarade med vad utskottet anför,

2. Offentliggörande av landlistor (mom. 3)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v), Karl-Göran Biörsmark (fp) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 10 börjar med ”Utrikesutskottet konstaterar” och på s. 11 slutar med ”yrkande 3” bort ha följande lydelse:

Utskottet menar att i det förslag till ramavtal som regeringen föreslår föreligger en allvarlig brist på öppenhet. Det står enligt utskottets mening i strid med både den svenska regeringens intention att öka öppenheten i Sverige och inom EU och med intentionerna bakom EU:s uppförandekod för krigsmaterielexport. Att förhandlingar om landlistor sker i hemlighet kan komma att leda till att insynen och granskningen av vilken politik Sverige för när det gäller handeln med krigsmateriel försvåras eller förhindras, menar utskottet.

Utskottet menar därför att landlistorna över godkända exportdestinationer bör offentliggöras efter det att de antagits av samtliga samarbetsländer.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motionerna 2000/01:U6 (v) yrkande 2 och 2000/01:U7 (mp) yrkande 3.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *offentliggörande av landlistor* att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:U6 yrkande 2 och 2000/01:U7 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

3. Omprövning av Exportkontrollrådet (mom. 6)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 12 börjar med ”Utrikesutskottet kan” och slutar med ”yrkande 6” bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att det i det föreslagna ramavtalet inte finns någon inbyggd procedur för omprövning eller förnyad granskning av landlistorna. Detta medför att beviljandet av tillstånd inte alltid blir anpassat till de verkliga förhållandena i mottagarlandet vid exporttillfället. Vid exporttillfället kan det visa sig att en landlista är inaktuell, menar utskottet.

Utskottet noterar att avtalet slår fast att ett land får strykas från den vita listan ”endast vid betydande förändringar av dess interna förhållanden, t.ex.

fullt inbördeskrig eller en allvarlig försämring av läget för de mänskliga rättigheterna". Man räknar med att det kan ta upp till tre månader att besluta om att ta bort ett land från listan.

Utskottet menar att det behövs en snabbare procedur som ger utrymme för snabbare reaktioner på uppflammande konflikter och försämringar av situationen när det gäller demokrati och de mänskliga rättigheterna. Konflikterna kan blomma upp mycket hastigt och krig med stora förluster av människoliv kan vara en realitet på betydligt kortare tid än tre månader, menar utskottet.

Utskottet anser därför att Sverige bör upprätta ett system där Exportkontrollrådet alltid granskar landlistorna ytterligare en gång när produktionen är klar och innan försvarsmateriel exporteras.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motionerna 2000/01:U6 (v) yrkande 5 och 2000/01:U7 (mp) yrkande 6.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *omprövning av Exportkontrollrådet*
att riksdagen med anledning av motionerna 2000/01:U6 yrkande 5 och 2000/01:U7 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Transatlantiskt samarbete (mom. 10)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 14 börjar med "Utrikesutskottet kan" och på s. 15 slutar med "kan besvaras" bort ha följande lydelse:

Utskottet välkomnar det framlagda ramavtalet för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin. Utskottet konstaterar att det är så att inget i ramavtalet formellt begränsar svensk industri från att söka samarbete med försvarsindustri utanför kretsen av avtalsslutande stater.

Utskottet vill dock framföra sin oro över att ramavtalet på många håll i Europa uppfattas som en del av en strävan att upprätta ett mer jämbördigt förhållande mellan den europeiska och den amerikanska försvarsindustrin. Utskottets uppfattning är att det inte föreligger något motsatsförhållande och att det inte ligger i svenskt intresse att medverka till att förstärka den synen. Regeringen bör därför i olika sammanhang, inom ramen för det europeiska samarbetet, klargöra den svenska ståndpunkten i detta avseende.

Utskottet vill framhålla att svensk försvarsindustri är i starkt behov av ett ökat samarbete såväl med europeisk som med amerikansk försvarsindustri. Det är endast samarbetets innehåll och förutsättningarna i det enskilda fallet som skall avgöra valet av samarbetspartner.

Med vad som ovan anförts tillstyrker utskottet motion U8 (fp) yrkande 1.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *transatlantiskt samarbete*
att riksdagen med anledning av motion 2000/01:U8 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Ramavtal mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin (mom. 11)

2000/01:UU8

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 15 börjar med ”Utrikesutskottet delar” och på s. 16 slutar med ”försvarsindustrin” bort ha följande lydelse:

Utskottet delar inte regeringens och försvarsutskottets bedömning vad gäller ramavtalet och avstyrker därmed regeringens förslag i proposition 2000/01:49 om godkännande av avtalet.

Med vad som anförts avstyrker utskottet propositionens förslag om godkännande av ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin och tillstyrker motion U7 (mp) yrkande 1.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. *beträffande ramavtal mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin* att riksdagen med avslag på propositionens 2000/01:49 förslag och med anledning av motion 2000/01:U7 yrkande 1 inte godkänner ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

Särskilda yttranden

1. Sveriges politik vad gäller krigsmaterielexport (mom. 1)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

Vänsterpartiet och Miljöpartiet anser att det finns en stor risk att Exportkontrollrådets inflytande kommer att minska vad avser projekt som ingår under det föreslagna ramavtalet. De landlistor som skall upprättas skall visserligen i särskilt känsliga fall uppvisas för Exportkontrollrådet, men det finns ingen garanti för att Exportkontrollrådets beslut kommer att gälla. Dessutom är det en bedömningsfråga vad som avses med ”särskilt känsliga fall”. Risken är därför stor att regeringen bortser från Exportkontrollrådets beslut och inte tar upp det till omförhandlingar om den redan upprättade landlistan.

2. EU:s politik vad gäller krigsmaterielexport (mom. 2)

2000/01:UU8

Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Den svenska regeringen bör inom ramen för EU verka för att frågor rörande export av krigsmateriel anpassas till den restriktiva praxis som gäller i Sverige.

3. Redovisning av export (mom. 4)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v), Karl-Göran Biörsmark (fp) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

Vänsterpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet anser att risken är stor för att redovisningen av export av materiel som producerats gemensamt – och som borde redovisas i ländernas årliga rapporter om krigsmaterielexport – kommer att försämrats. Det svårt att se hur denna konkret skall gå till. Sannolikt kommer endast utförelse av krigsmateriel till respektive samarbetsländer att redovisas, men inte till vilket land den färdiga produkten har exporterats. Det blir således svårt för allmänheten att i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om krigsmaterieexporten se vilka slutdestinationsländer som den gemensamt producerade materielen exporterats till.

Regeringens årliga skrivelse till riksdagen är redan i nuläget mycket begränsad och innehåller inte alls lika mycket information som vissa andra samarbetsländers årliga rapporter till sina respektive parlament. En begränsad rapportering av export av krigsmateriel producerade, som ramavtalsprojekt skulle bli ännu ett steg mot ökad slutenhet.

Vänsterpartiet, Folkpartiet och Miljöpartiet menar därför att exporten av gemensamt producerad försvarsmateriel till slutgiltigt destinationsland skall redovisas i regeringens årliga skrivelse till riksdagen.

4. Exportkontrollrådets granskning (mom. 5)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

Export av krigsmateriel är alltid problematisk, och politiskt mycket känslig. Det politiska organ som har att hantera dessa frågor på ett konkret plan och i detalj är Exportkontrollrådet. Därför anser Vänsterpartiet och Miljöpartiet att Exportkontrollrådet skall ha rätt att utvärdera de vita listorna innan det fattas några slutgiltiga beslut om exportdestinationer. Vi anser även att Exportkontrollrådets beslut därvid skall vara bindande.

5. Exportkontrollrådets granskning (mom. 5)

Karl-Göran Biörsmark (fp) anför:

Det finns en klar risk att den fortsatta hanteringen av frågor inom ramen för samarbetet kring ramavtalet, inte minst på grund av de stora ekonomiska och även utrikespolitiska intressen som berörs, kan komma att förskjuta tyngdpunkten i den formella hanteringen av tillståndsfrågor utanför de ramar som

uppställs i ramavtalet. Det är därför mycket angeläget att det från svensk sida allt framgent framhålls nödvändigheten av att Exportkontrollrådet för svensk del alltid ges möjlighet att komma in så tidigt att ett reellt inflytande över hanteringen kan säkerställas.

6. Omprövning av landlistor (mom. 7)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

Vi har under senare tid kunnat se hur konflikter hastigt – och t.o.m. oväntat – blossat upp och övergått i krig. I sådana situationer är det uppenbart att regering och riksdag måste reagera snabbare och mer flexibelt. Det kan hända att beslut fattade om krigsmaterielexport måste ändras lika snabbt. Att snabbt ändra bedömning då konflikter övervunnits eller läget i fråga om mänskliga rättigheter förbättrats är inte av samma angelägenhetsgrad. Av denna anledning anser Vänsterpartiet och Miljöpartiet att Exportkontrollrådet bör ha rätt att vid tidpunkt som rådet själv beslutar efterlysa omprövningar av landlistorna.

7. Frysning av export under omprövning (mom. 8)

Marianne Samuelsson (mp) anför:

Sverige bör verka för att samarbetsländerna kommer överens om att man fryser exporten till de länder som omprövas medan omprövningen pågår.

8. Leveranstvång (mom. 9)

Lars Ohly, Murad Artin (båda v) och Marianne Samuelsson (mp) anför:

I ramavtalet åtar sig parterna att försöka åstadkomma en obehindrad överföring av försvarsmateriel mellan sig. Avtalet innehåller åtaganden om leveranssäkerhet mellan parterna. Parterna åtar sig att – om en part begär försvarsmateriel i händelse av nödläge, kris eller väpnad konflikt – samråda i syfte att från egna förråd tillhandahålla försvarsmateriel, antingen mot ersättning eller utan ersättning.

Detta är ytterligare ett tecken på regeringens otydlighet om den svenska alliansfriheten och neutralitetspolitiken. I avtalet talas det om leveranser av krigsmateriel till samarbetsländerna i den händelse något av dem dras in i en väpnad konflikt eller krig. Vänsterpartiet och Miljöpartiet ser detta som ett avsteg från de svenska principerna för krigsmaterielexport.

Eftersom ramavtalet omfattar Sverige och fem Natoländer innebär det att Sverige genom leveransskyldigheten knyts närmare Nato.

Vänsterpartiet och Miljöpartiet anser därför att Sverige skall ha ett undantag från leveranstvånget till samarbetsländer som befinner sig i konflikt eller krig.

Försvarsutskottets yttrande 2000/01:FöU3y

Ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet har berett försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över regeringens proposition 2000/01:49 Ett ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin, jämte tillhörande motioner.

Regeringen

Bakgrund

Regeringen anför att försvarsministrarna i Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland den 6 juli 1998 undertecknade en gemensam avsiktsförklaring om åtgärder för att underlätta omstrukturering av europeisk försvarsindustri. Enligt avsiktsförklaringen fick en exekutivkommitté, med en representant för vart och ett av länderna, ansvar för att förhandla och lägga fram förslag om internationella instrument inom området.

Regeringen anför vidare att den i prop. 1999/2000:30 Det nya försvaret redovisade arbetsläget i förhandlingarna och då bedömde att en överenskommelse torde bli av en sådan karaktär att den borde underställas riksdagen för godkännande.

Den nämnda exekutivkommittén beslutade den 9 april 2000 och den 11 juli 2000 om förslag till ett *ramavtal om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin*. Regeringen beslutade den 20 juli 2000 att avtalet skulle undertecknas. Avtalet undertecknades den 27 juli 2000.

I sin bakgrundsteckning av ärendet anför regeringen bl.a. följande.

Förutsättningarna för den europeiska försvarsindustrin har förändrats i grunden under det senaste årtiondet. En ny säkerhetspolitisk karta har ritats. Det föreligger inte längre något hot om en väst-östlig konfrontation. Tyngdpunkten för de europeiska försvarsmakterna förskjuts alltmer mot internationell samverkan och krishantering. Tillsammans utvecklar medlemsstaterna i den europeiska unionen en gemensam utrikes- och säkerhetspolitik, och som en del av denna en militär krishanteringsförmåga. Försvarsmakterna i tidigare Warszawapaktländer, Natoländer och militärt alliansfria stater samverkar sedan flera år inom ramen för Partnerskap för fred, PFF, och i fredsfrämjande operationer på Balkan.

Inom försvarsindustrin har utvecklingskostnaderna för nya system höjts kraftigt i takt med att den alltmer har utvecklats till en högteknologisk sektor.

Gränsdragningen mellan militär och civil industri har blivit mer otydlig än tidigare. Utveckling och produktion inom civil industri bedrivs i dag i stor utsträckning över nationella gränser.

Samtidigt har de europeiska staterna under 1990-talet minskat sina försvarsutgifter avsevärt. Anslagen för materielanskaffning, forskning och utveckling har minskat. Detta har resulterat i överkapacitet och stora rationaliseringar inom försvarsindustrin.

Sammanfattningsvis, säger regeringen, har det funnits ett starkt tryck på att omstrukturera och rationalisera försvarsindustrin och på att öka den internationella samverkan för att göra materieförsörjningen mera rationell.

Under de allra senaste åren har försvarsindustriföretagen i Europa inlett en industriell konsolidering. Tre dominerande försvarsindustriföretag har skapats, nämligen British Aerospace Systems (BAe), European Aeronautics, Defence and Space Company (EADS) samt Thales.

Utvecklingen har även medfört omfattande förändringar i den svenska försvarsindustrins ägarstruktur. Saab AB har nyligen förvärvat Celsius AB. Det engelska företaget Alvis Group Plc har förvärvat Hägglunds Vehicle AB. Det tyska företaget Howaltswerke Deutsche Werft AG har förvärvat Kockums AB. Det amerikanska företaget United Defense har förvärvat Bofors Weapon Systems AB. Regeringen har ställt sig bakom dessa förändringar då de förbättrar förutsättningarna att bibehålla prioriterad försvarsindustriell förmåga i Sverige och bidrar till ett ömsesidigt industriellt beroende som ökar försörjningstryggheten i kristider.

Regeringen anser att det tidigare målet, under kalla kriget, att ha en inhemsk oberoende försvarsindustri inte längre är vare sig möjligt att uppnå eller önskvärt med hänsyn till Sveriges intressen och försvarets behov i det nya säkerhetspolitiska läget. Däremot, säger regeringen, ligger det i vårt säkerhetspolitiska intresse att samverka med andra länder om gemensam säkerhetsfrämjande verksamhet och krishantering. Det är således naturligt att samverka inom området materieförsörjning med länder med vilka vi i övrigt har ett nära säkerhetssamarbete.

Ökat europeiskt samarbete behövs också för att bevara en konkurrenskraftig försvarsindustri i Europa. Detta har betydelse för vår säkerhetspolitiska handlingsfrihet. Alternativet är ett ensidigt beroende av import från framförallt USA.

Regeringen betonar vidare att det i dagens föränderliga värld behövs stor flexibilitet i materieförsörjningen så att den kan vara en integrerad del av Försvarsmaktens anpassningsförmåga inför nya hot och risker. Regeringen konstaterar att det är ett vitalt säkerhetspolitiskt intresse för ett militärt alliansfritt land som Sverige att omvärlden har tilltro till vår anpassningsförmåga. En hög leveranssäkerhet är följaktligen av största betydelse.

Ett framgångsrikt internationellt försvarsmaterielsamarbete och en tryggad materieförsörjning förutsätter, enligt regeringen, att de deltagande länderna harmoniserar sina krav på militär utrustning. Till grund för en sådan harmonisering bör ligga en gemensam analysprocess för att skapa en gemensam syn på operativa behov.

Ökad interoperabilitet sägs också vara av stor betydelse för att olika länders förband skall kunna samverka i internationella fredsfrämjande insatser.

Med utgångspunkt i gemensamma materielkrav kan forskning och utveckling i högre grad ske gemensamt. Ett internationellt samarbete skulle kunna leda till ett mera effektivt utnyttjande av de begränsade resurserna för försvarsindustriell forskning och utveckling.

På exportkontrollområdet kommer varje enskilt industrisamarbete att fordra ett nära samspel mellan berörda regeringar. Detta samspel, hävdar regeringen, är så utformat att vårt nationella inflytande över exporten kommer att kunna behållas.

Ett effektivt försvarsindustrisamarbete kräver också ett flertal andra arrangemang, bl.a. åtgärder för att säkerställa skyddet av sekretessbelagda uppgifter.

Sammanfattningsvis välkomnar regeringen den försvarsindustriella förändringsprocess som inletts i Europa. Försvarsindustrins internationalisering sägs vara en förutsättning för att vi skall kunna bevara industrikapacitet i Sverige och säkra vår försvarsmakts materielförsörjning med bibehållande av vår traditionella militära alliansfrihet. Av såväl säkerhetspolitiska som försvars- och industripolitiska skäl är det följaktligen av stort värde att Sverige deltar i den omstrukturering som måste äga rum i Europa.

Ramavtalet

Ramavtalet består av en ingress och nio avsnitt:

- Ingress.
- Syfte, definitioner och allmän organisation. Omfattar artiklarna 1–3.
- Leveranssäkerhet. Omfattar artiklarna 4–11.
- Förfaranden vid överföring och export. Omfattar artiklarna 12–18.
- Säkerhetsskydd för sekretessbelagd information. Omfattar artiklarna 19–27.
- Försvarsrelaterad forskning och teknologi. Omfattar artiklarna 28–36.
- Behandling av teknisk information. Omfattar artiklarna 37–44.
- Harmonisering av militära krav. Omfattar artiklarna 45–49.
- Skydd av kommersiellt känslig information. Omfattar artiklarna 50–54.
- Slutbestämmelser. Omfattar artiklarna 55–60.

I propositionen förklarar och kommenterar regeringen de olika artiklarnas innebörd.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner ramavtalet mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin.

I sin *motivering för förslaget* anför regeringen bl.a.

Regeringen har vid flera tidigare tillfällen, bl.a. i prop. 1999/2000:30 Det nya försvaret, för riksdagen framhållit *den stora betydelsen av ökat internation-*

ellt samarbete för den framtida materieförsörjningen till det svenska försvaret.

Regeringen anser att det avtal som förhandlats fram överensstämmer väl med denna inriktning. Det ger i första hand en grund för omstrukturering och samverkan mellan de sex länderna och industrierna i dem. Det ger i andra hand en grund för att utvidga samverkan till att omfatta andra europeiska länder och industrierna i dem. Regeringen anser vidare att avtalet gynnar Sveriges förutsättningar att bevara och utveckla den transatlantiska länken.

När det gäller frågan om *leveranssäkerhet* bedömer regeringen att avtalet väsentligt förbättrar förutsättningarna för att trygga materieförsörjningen, såväl i fredstid som i nödläge, kris eller krig.

Regeringen anser att det är både önskvärt och nödvändigt att våra materieförsörjningsbehov tryggas genom internationellt samarbete med länder med vilka vi i övrigt har ett nära säkerhetssamarbete. Internationellt samarbete och utvecklandet av ömsesidiga beroenden är förutsättningar för att vi skall kunna bibehålla försvarsindustriell kompetens på strategiska nyckelområden och kunna säkra vår försvarsmakts materieförsörjning med bibehållen trovärdighet för vår säkerhetspolitiska linje.

Avtalet sägs avsevärt underlätta tillskapandet av sådana ömsesidiga beroenden och ger därmed förbättrade möjligheter för Sverige att kunna anskaffa nödvändig försvarsmateriel även i ett läge som kräver snabb resursuppbyggnad. Avtalet innehåller dessutom åtaganden om leveranssäkerhet som är avsedda att trygga materieförsörjning även i händelse av höjd internationell spänning och ökad efterfrågan på strategiskt viktiga produkter.

I förhandlingarna sägs hänsyn ha tagits till Sveriges säkerhetspolitiska linje, såsom den har definierats av riksdagen.

Regeringen uppehåller sig i sin motivering ingående vid *förfaranden vid överföring och export*.

Reglerna i avtalet om förfaranden vid överföring och export sägs syfta dels till att underlätta överföring mellan parterna av sådana komponenter, delsystem och färdiga produkter som tas fram i gränsöverskridande industrisamarbete, dels till att bringa under likformig kontroll all export till icke-part av samarbetsprodukter eller dessas komponenter och delsystem, oavsett från vilken av parterna exporten verkställs.

Avtalet, hävdar regeringen, förbättrar parternas möjligheter att mellan sig överföra försvarsmateriel och försvarsmaterieltjänster. Det underlättar därigenom industriell omstrukturering. Industrins effektivitet och internationella konkurrenskraft främjas, samtidigt som avvecklingen av överkapacitet påskyndas. Vidare bidrar avtalet till att säkerställa att export av utrustning som framställts i ömsesidigt samarbete handhas på ett ansvarigt sätt och med respekt för deltagande staters internationella skyldigheter och åtaganden på exportkontrollområdet, särskilt kriterierna i EU:s uppförandekod.

En utgångspunkt sägs således ha varit att all fysisk utförelse av krigsmateriel från respektive part skall kontrolleras genom redan etablerade nationella regelverk.

En annan utgångspunkt har varit att de överenskomna exportkontrollreglerna kan ge viktiga bidrag till den leveranssäkerhet som avtalet

syftar till att främja, genom att möjliggöra friare överföring av materiel mellan parterna. Parterna har av denna anledning varit överens om att avtalet bör ha en sådan verkan att överföringen av samarbetsprodukter till en annan part behandlas lika oavsett om den mottagande parten är direkt delaktig i industrisamarbetet kring produkten eller inte. En viktig förutsättning för denna likabehandling av samtliga parter är att de parter som inte är direkt delaktiga i ett industrisamarbete förbundet sig att inte vidareexportera materielen till en icke-part utan de deltagande parternas samtycke.

Enligt regeringen innebär den valda lösningen med överenskomna landlistor att förutsättningarna för export till icke-part blir desamma, oavsett var produktionen förläggs. Det innebär att samarbetande industriföretag får samma besked i exportfrågor oavsett var de väljer att förlägga olika delverksamheter.

Det är regeringens bedömning att *förhandlingsresultatet på det exportpolitiska området fullt ut är förenligt med det svenska regelverket*. De landlistor som fastställs projektvis utgör förhandsbesked enligt det svenska regelverket. Förslag till landlistor kommer att underställas det parlamentariskt sammansatta Exportkontrollrådet för bedömning. All utförsel av materiel från Sverige sker på grundval av licenser som utfärdas i enlighet med svensk lag. Eftersom befintliga procedurer används för att hantera export från samarbetsprojekt kommer den grad av offentlig insyn i den förda politiken som råder i dag att gälla även dessa.

Vad gäller leveranssäkerheten innehåller ramavtalets artikel 6 en förpliktelse för parterna att inte lägga hinder i vägen för leveranser från berörda samarbeten till övriga signatärländer. Denna utfästelse är av stor vikt för det svenska försvarets materielförsörjning i tider av kris eller konflikt. De svenska riktlinjerna för krigsmaterielexport lämnar utrymme att medge utförsel från Sverige även till ett land som befinner sig i kris eller krig, om denna utförsel är förknippad med samarbetsavtal, och är av vikt för att säkra det svenska försvarets behov, och faller under ett ingånget internationellt avtal.

Regeringen bedömer att den typ av projektlicens som föreskrivs i avtalets artikel 12 är förenlig med nuvarande svenska regelverk. Lagen (1992:1300) om krigsmateriel föreskriver (6 §) att krigsmateriel inte får föras ut ur landet utan tillstånd. Ett viktigt moment inför utfärdandet av sådana licenser är att Sverige infordrar slutanvändaråtaganden som svarar mot licensernas omfattning. Det är således väl förenligt med gällande svenska regelverk att i enlighet med förpliktelserna i ramavtalet utfärda licenser som avser all utförsel som sammanhänger med ett noga specificerat projekt.

Artikel 13 föreskriver bruket av listor över tillåtna exportdestinationer som instrumentet för en likformig exportkontroll hos alla de sex parterna. Landlistor används redan i den svenska krigsmaterielexportkontrollen i samband med licensavtal för att ge en utländsk part tillverkningsrätt, liksom i samband med avtal mellan svensk och utländsk part om samarbete om tillverkning och marknadsföring. Det finns i dessa sammanhang ett naturligt behov att i förväg reglera senare export till tredje land, på samma vis som parterna i det nu aktuella avtalet avser att i förväg ge industrin tydliga anvisningar om exportmöjligheterna för en produkt.

Det förutsätts att listan över tillåtna exportdestinationer upprättas på ett tidigt stadium av ett projekt, för att ge deltagande industriföretag vägledning för sin verksamhet.

I artikel 13 fastslås att skyddet av parternas försvarsintressen utgör en av de faktorer som skall beaktas vid fastställandet av tillåtna exportdestinationer. Detta motsvaras i det svenska regelverket av skrivningen i lagens 1 §, andra stycket, som uttryckligen anger att försvarsintressen skall beaktas i samband med ärendets prövning.

I artikel 13 ges vidare tydliga anvisningar om att ansvaret för att utfärda en exportlicens åvilar den part inom vars jurisdiktion exportkontraktet faller. Detta gör det möjligt för samverkande industrier att inom ramen för ett projekt bestämma att slutsammansättningen av en produkt skall ske i ett land, men att en partner i ett annat deltagande land ändå kan fungera som avtalslutande part gentemot en viss exportkund. Eftersom överenskomna exportregler bygger på tillämpningen av hittillsvarande, territoriellt bundna nationella exportkontrollregelverk medför den valda lösningen att den fysiska exporten av en samarbetsprodukt måste verkställas från det land som beviljat utförseltillståndet, även om det innebär att den färdiga produkten först måste överföras "internt" från den part där slutsammansättning sker, till den part som utfärdar utförseltillståndet.

Artikel 14 berör samarbetsprojekt som initieras av försvarsindustrin. Redan i 1988 års utförsellag infördes tillståndsplikt för utveckling av krigsmateriel för annans räkning. Som villkor för tillstånd krävdes att verksamheten skulle främja en teknisk utveckling som kunde nyttiggöras för den svenska försvarskraften. Den praxis som utvecklats sedan 1988 innebär att även projekt som i första hand innebär utveckling för annans räkning medges, om det kan visas att den bidrar till tryggheten av en långsiktigare svensk materielförsörjning.

Det existerande svenska regelverket innehåller en stark presumtion för att slutanvändaråtagande alltid skall inhämtas (jfr prop. 1991/92:174, s. 73). Den inriktning som kommer till uttryck i ramavtalets artikel 16 moment 2 bedömer regeringen vara väl förenlig med rådande svenska regelverk.

Sammanfattningsvis har regeringen funnit att den överenskommelse som nåtts på exportkontrollområdet *i alla delar är förenlig med lagen (1992:1300) om krigsmateriel och övriga delar av det svenska regelverket för exportkontroll.*

När det gäller *övriga sakområden* anför regeringen att det ingångna avtalet förbättrar parternas möjligheter att anpassa förfarandena för säkerhetsklarening, överföring av sekretessbelagd information samt besök, i syfte att underlätta det industriella samarbetet utan att försvaga skyddet av sekretessbelagda uppgifter.

All sekretessbelagd information som utväxlas mellan parterna eller deras försvarsindustrier med stöd av avtalet skall sålunda hanteras i enlighet med parternas nationella lagar och förordningar samt bestämmelserna i avtalet om säkerhetsskydd för sekretessbelagd information och bilagan till avtalet. Reglerna om utrikessekretess, försvarssekretess och kommersiell sekretess (2

kap. 1 och 2 §§ samt 8 kap. sekretesslagen) är tillräckliga för att Sverige skall kunna uppfylla avtalets krav på sekretess.

Genom avtalet förenklas, säger regeringen, överföring av teknisk information, harmoniseras de nationella villkoren för behandling av teknisk information samt minskas restriktionerna för delgivning och nyttjande av teknisk information.

Motionerna

Vänsterpartiet är kritiskt till regeringens agerande i den aktuella frågan. I *kommittémotion U6* av Berit Jóhannesson m.fl. (v) har motionärerna sålunda svårt att förstå varför Sverige skall delta i åtgärder som har till syfte att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin när export av krigsmateriel enligt svensk lag är förbjuden och att all export sker som undantag från denna huvudregel. Vänsterpartiet vill i stället verka för nedrustning och för att all svensk export av krigsmateriel successivt skall upphöra.

Motionärerna anför att Vänsterpartiet menar att riktlinjerna för den restriktiva svenska krigsmaterielexporten har tolkats på ett allt för elastiskt sätt och att därför export skett till länder som rimligen inte borde blivit godkända. Motionärerna anser det uppenbart att Sverige, med det av regeringen föreslagna avtalet, kommer att tvingas mildra sin politik för krigsmaterielexporten och anpassa sig till övriga länders mer liberala förhållningssätt. Det aktuella avtalet sägs sålunda lämna rum för olika tolkningar och leda till minskad öppenhet och stora svårigheter att stoppa redan inledda exporter.

Mot den bakgrunden framför motionärerna en rad förslag som gäller tillämpningen av det föreslagna avtalet. Sverige bör sålunda verka för att de *svenska riktlinjerna för export* av krigsmateriel skall utgöra grunden för att upprätta landlistor över godkända exportdestinationer (*förslag 1*). Sverige bör *offentliggöra dessa landlistor* efter det att de antagits av samarbetsländerna (*förslag 2*). Exporten av *gemensamt producerad försvarsmateriel* till slutligt destinationsland föreslås *redovisas i regeringens årliga skrivelse* till riksdagen (*förslag 3*).

Motionärerna föreslår vidare att *Exportkontrollrådet skall ha rätt att utvärdera de s.k. vita listorna* innan det fattas några slutliga beslut om exportdestinationer och att Exportkontrollrådets beslut därvid skall vara bindande (*förslag 4*). Sverige bör också upprätta ett system där *Exportkontrollrådet alltid granskar landlistorna* en gång till när produktionen är klar och innan försvarsmateriel börjar exporteras (*förslag 5*). Likaledes föreslås att Exportkontrollrådet skall ha rätt att när som helst efterlysa *omprövningar av landlistorna* (*förslag 6*).

Slutligen kritiserar motionärerna den del av avtalet som rör leveranser av krigsmateriel till samarbetsländerna i den händelse någon av dem dras in i en väpnad konflikt. Denna del sägs vara ett klart och tydligt avsteg från den svenska neutralitetspolitiken. Motionärerna föreslår därför att *Sverige skall vara undantaget leveranstvång till samarbetspartner* som befinner sig i konflikt eller krig (*förslag 7*).

I Miljöpartiets *partimotion U7* av Matz Hammarström m.fl. (mp) framförs likartade farhågor. Det nu föreliggande ramavtalet sägs öka Miljöpartiets oro för att svensk vapenexportpolicy kommer att liberaliseras med följd att svensk krigsmateriel i större utsträckning hamnar i krigförande länder och diktaturer. Motionärerna betonar behovet av öppenhet kring vapenexporten och hävdar att avtalet försvårar allmänhetens insyn och parlamentarisk kontroll. Vidare anser motionärerna att avtalet får stora konsekvenser för Sveriges trovärdighet som alliansfritt land. Miljöpartiet föreslår därför att riksdagen skall *avslå regeringens proposition att anta ramavtalet (förslag 1)*.

För det fall att riksdagen ändå skulle anta ramavtalet är det enligt motionärerna viktigt att restriktiviteten med vapenhandeln behålls och att riskerna för minskad öppenhet reduceras. I motionen framförs därför sju förslag rörande tillämpningen av ramavtalet. Till sin innebörd överensstämmer dessa förslag med vad Vänsterpartiet framfört i sin kommittémotion U6 (v).

Miljöpartiet föreslår sålunda att Sverige skall ha som mål att samtliga samarbetsländer skall *anpassa sina riktlinjer för krigsmaterielexport* till det eller de länder som har mest restriktiva riktlinjer såsom Sverige (*förslag 2*) samt att Sverige skall *offentliggöra landlistorna* över godkända exportdestinationer (*förslag 3*).

Motionärerna föreslår vidare att Sverige skall redovisa leveranser av gemensamt producerad materiel i den *årliga rapporten om vapenexport (förslag 4)*.

Exportkontrollrådet bör alltid *utvärdera landlistorna* innan slutliga beslut om exportdestinationer och därefter ge de svenska förhandlarna ett mandat över vilka länder som kan eller inte kan godkännas (*förslag 5*). Exportkontrollrådet bör vidare alltid kunna *påkalla omprövning av landlistor*, även efter att krigsmateriel börjat exporteras (*förslag 7*).

Slutligen föreslås i motionen att Sverige skall upprätta ett *omprövningssystem för exportdestinationer på landlistor (förslag 6)* samt att Sverige skall verka för att samarbetsländerna kommer överens om att man *fryser exporten* till de länder som omprövas medan omprövningen pågår (*förslag 8*).

Folkpartiet liberalerna anför i *kommittémotion U8* av Runar Patriksson och Eva Flyborg (fp) att den tid är ute då svenskt försvar var tillräckligt underlag för en allsidig inhemsk försvarsindustri. I såväl Sverige som i betydligt större nationer tvingas försvarsindustrin till strukturförändringar. Folkpartiet bejakar denna process. Motionärerna välkomnar därför det samarbete som nu etableras med det föreliggande ramavtalet. Samarbetet får, säger motionärerna, dock inte stå i motsatsställning till att svensk försvarsindustri på egen hand också framgent kan finna samarbetspartner inom amerikansk försvarsindustri. Riksdagen bör därför för regeringen *betona betydelsen av europeisk och transatlantisk försvarsmateriell samverkan (förslag 1)*.

Motionärerna anser att *synen på export av svensk försvarsmateriel fortfarande bör vara restriktiv (förslag 2)*. En viktig del i tillståndsgivningen bör därför vara att *Exportkreditnämnden* alltid ges möjlighet att tidigt komma in i hanteringen i ärenden så att den får ett *reellt inflytande över länderlistan (förslag 3)*.

Motionärerna anser vidare att Sverige inom ramen för ramavtalets samarbete bör verka för att *övriga samarbetspartner* ansluter sig till en så *restriktiv hållning* som möjligt i överensstämmelse med de svenska reglerna (*förslag 5*). Sverige bör också verka för detta gentemot *medlemsstaterna i EU (förslag 4)*.

Försvarsutskottets överväganden

Försvarsutskottet har vid flera tillfällen under de senaste åren haft anledning att behandla frågor som rör den svenska försvarsindustrins omstrukturering och internationalisering. Utskottet delade således i maj 1999, i den s.k. kontrollstationen, regeringens bedömning att den framtida industriella förmågan i väsentlig omfattning kommer att behöva baseras på ömsesidiga industriella beroenden och på ett ökat mellanstatligt samarbete (bet. 1998/99:FöU5 s. 62).

Utskottet återkom till frågan under våren 2000 och framhöll då att det, liksom regeringen, ansåg att en internationellt väl integrerad försvarsindustri bidrar till att säkerställa en oberoende och för våra behov anpassad materieförsörjning. Svensk försvarsindustris framtida möjligheter bygger på att den har en internationellt intressant kompetens och att den kan utveckla och producera ömsesidigt efterfrågade materielsystem och komponenter. Utskottet sade sig vidare dela regeringens bedömning att mellanstatlig samverkan och ömsesidiga beroenden ytterligare behöver utvecklas för att uppnå tillräcklig säkerhet i den framtida materiel- och kompetensförsörjningen. Svenskt deltagande i internationell samutveckling borde främst ske i system som ingår i det svenska försvarets behov eller där sådan utveckling bidrar till att viktiga kompetensområden kan vidmakthållas inom landet. Den svenska försvarsindustrin bör, sade utskottet, aktivt delta i såväl nationell som internationell omstrukturering. Vidare sades stödet till svensk försvarsindustris exportansträngningar ha fortsatt stor betydelse (bet. 1999/2000:FöU2 s. 176).

Utskottet har vid tre tillfällen – i juni 1998 samt i maj och oktober 1999 – av representanter för Regeringskansliet orienterats om det pågående arbetet med det nu aktuella ramavtalet för att underlätta omstruktureringen av europeisk försvarsindustri. Härutöver har också utrikes- och näringsutskotten orienterats. Försvarsministern har lämnat information i kammaren.

Regeringen anför i proposition 2000/01:49 att en säker materieförsörjning är nödvändig för att upprätthålla trovärdigheten för Försvarsmaktens förmåga att kunna anpassas till nya hot och risker. Utskottet ansluter sig till den bedömningen. Utskottet delar även regeringens bedömning att det är både önskvärt och nödvändigt att våra materieförsörjningsbehov tryggas genom internationellt samarbete med dem som vi i övrigt har ett nära säkerhetssamarbete med. Internationellt samarbete och utveckling av ömsesidiga beroenden är nämligen förutsättningar för att vi skall kunna behålla försvarsindustriell kompetens inom nyckelområden och kunna säkra Försvarsmaktens materieförsörjning med behållen trovärdighet för vår säkerhetspolitiska linje.

Utskottet konstaterar att regeringen i propositionen (s. 29) uppger att hänsyn tagits till Sveriges säkerhetspolitiska linje i förhandlingarna om det nu aktuella ramavtalet.

Utskottet konstaterar vidare att regeringen betonar (s. 30) att förhandlingsresultatet på det exportpolitiska området är fullt ut förenligt med det svenska regelverket och att all utförsel från Sverige skall ske på grundval av licenser som utfärdas i enlighet med svensk lag under den grad av offentlig insyn som råder i dag. Ett viktigt moment inför utfärdandet av sådana licenser är att Sverige infordrar slutanvändaråtaganden som svarar mot licensernas omfattning.

Utskottet konstaterar slutligen att regeringen särskilt framhåller (s. 35) att reglerna för utrikessekretess, försvarssekretess och kommersiell sekretess (2 kap. 1 och 2 §§ samt 8 kap. sekretesslagen 1980:100) är tillräckliga för att Sverige skall kunna uppfylla ramavtalets krav på sekretess.

Utskottet anser att det av regeringen presenterade ramavtalet är följdriktigt med hänsyn till aktuella ställningstaganden och uttalanden av riksdagen i frågan om svensk försvarsindustris omstrukturering och internationalisering. Riksdagen har successivt informerats om arbetet med avtalet i sexnationsgruppen. Utskottet förordar därför att *riksdagen godkänner* ramavtalet och samtidigt *avslår motion U7 (mp) förslag 1*, som förordar avslag på propositionen.

I *motion U8 (fp) (förslag 1)* påtalas behovet av en fortsatt europeisk och transatlantisk försvarsmateriell samverkan. Utskottet anser att det framförhandlade ramavtalet ger utrymme för en livskraftig europeisk försvarsindustri som kan samarbeta med amerikanska företag på lika villkor och därmed utveckla den transatlantiska länken, vilket också regeringen framhåller i propositionen.

Utskottet anser vidare att ramavtalet ger utrymme för en fortsatt restriktiv syn på export av svensk försvarsmateriel, vilket *motion U8 (fp) förslag 2* betonar behov av.

Utskottet konstaterar att övriga motionsförslag rör *tillämpningen* av det föreslagna ramavtalet och avstår från att framföra synpunkter på dessa förslag.

Stockholm den 8 mars 2001

På försvarsutskottets vägnar

Henrik Landerholm

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Landerholm (m), Tone Tingsgård (s), Christer Skoog (s), Karin Wegestål (s), Stig Sandström (v), Olle Lindström (m), Rolf Gunnarsson (m), Ola Rask (s), Håkan Juholt (s), Berit Jóhannesson (v), Margareta Viklund (kd), Lars Ångström (mp), Erik Arthur Egervärn (c), Runar Patriksson (fp), Björn Leivik (m), Berndt Sköldestig (s) och Amanda Agestav (kd).

Avvikande meningar

1. Berit Jóhannesson (v), Stig Sandström (v) och Lars Ångström (mp) anför:

Försvarsutskottets majoritet påtalar, som regeringen, att avtalet är fullt förenligt med det svenska regelverket och att all utförelse från Sverige skall ske på grundval av licenser som utfärdas i enlighet med svensk lag under den grad av offentlig insyn som råder i dag. Vänsterpartiet och Miljöpartiet delar inte denna syn. Vi påtalar i stället riskerna för att avtalet kommer att urgröpa de svenska exportreglerna, som är relativt restriktiva, för att få till stånd en samsyn på de s.k. landlistorna. Dessa listor skall enligt avtalet beakta kriterierna i EU:s uppförandekod för krigsmaterielexport (Code of Conduct). Koderna har skrivits under av EU:s samtliga medlemsländer. Trots detta exporterar länder som skrivit under avtalet krigsmateriel till bland annat Turkiet, Kina och Sri Lanka. Eftersom reglerna tolkas olika i skilda länder blir det ett starkt tryck på Sverige att också sänka kontrollen av exporten till en lägre nivå.

Likaså har de svenska reglerna ett relativt förbud att exportera till krigförande länder. Med leveranssäkerhet i avtalet menas att om någon av de avtalsslutande länderna kommer i konflikt skall de garanteras materiel. Detta strider mot våra nuvarande regler, men också mot den svenska neutralitetspolitiken.

Vi delar inte heller uppfattningen att den offentliga insynen genom avtalet garanteras. Vi har därför föreslagit ett flertal åtgärder som skulle öka den offentliga insynen.

2. Runar Patriksson (fp) anför:

Folkpartiet välkomnar det framlagda ramavtalet för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin. Vi är emellertid bekymrade över två förhållanden, som inte undanröjs av föreliggande proposition.

Dels uppfattas ramavtalet på många håll som en del av en strävan att upprätta ett mer jämbördigt förhållande mellan den europeiska och den amerikanska försvarsindustrin. Vår uppfattning är att det inte föreligger något motsatsförhållande och att det inte ligger i svenskt intresse att medverka till att förstärka den synen. Svensk försvarsindustri har ett starkt behov av ökat samarbete såväl med svensk som med amerikansk försvarsindustri. Det är endast samarbetets innehåll och förutsättningar i det enskilda fallet, som skall avgöra valet av samarbetspartner.

Dels finns det en uppenbar risk att ett institutionaliserat europeiskt försvarsmaterielsamarbete kommer att medföra att svensk exportpolitik anpassas till mindre restriktiv praxis i andra samarbetsländer. Den svenska regeringen har en benägenhet att med hjälp av europeiskt samarbete glida in i en praxis, som skulle vara svår att försvara på hemmaplan. Det nu föreslagna samarbetet bör därför knytas till en fortsatt restriktiv syn på export av svensk försvarsmateriel.

Sammanfattning.....	1
Propositionen.....	1
Motionerna	1
Ärendets beredning.....	3
Utskottet	3
Propositionen	3
Motionerna.....	5
Utskottets överväganden.....	7
Hemställan	16
Reservationer.....	17
1. Sveriges politik vad gäller krigsmaterielexport (mom. 1).....	17
2. Offentliggörande av landlistor (mom. 3).....	18
3. Omprövning av Exportkontrollrådet (mom. 6)	18
4. Transatlantiskt samarbete (mom. 10).....	19
5. Ramavtal mellan Frankrike, Italien, Spanien, Storbritannien, Sverige och Tyskland om åtgärder för att underlätta omstrukturering och drift av den europeiska försvarsindustrin (mom. 11)	20
Särskilda yttranden	20
1. Sveriges politik vad gäller krigsmaterielexport (mom. 1).....	20
2. EU:s politik vad gäller krigsmaterielexport (mom. 2).....	21
3. Redovisning av export (mom. 4).....	21
4. Exportkontrollrådets granskning (mom. 5)	21
5. Exportkontrollrådets granskning (mom. 5)	21
6. Omprövning av landlistor (mom. 7).....	22
7. Frysning av export under omprövning (mom. 8)	22
8. Leveranstvång (mom. 9)	22
<i>Bilaga:</i>	
Försvarsutskottets yttrande 2000/01:FöU3y	23